

Bos en Hout per land en gebied

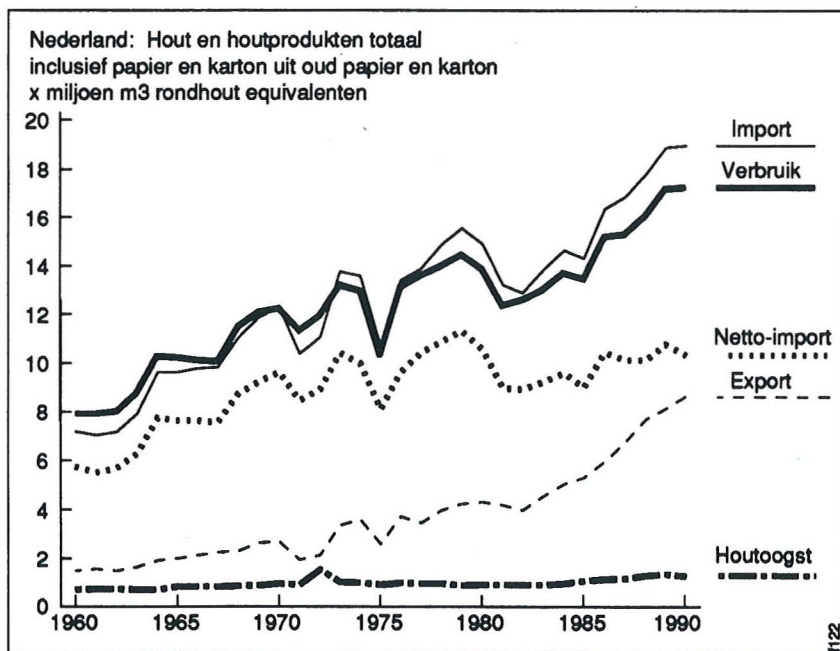
Onlangs heeft de Stichting Bos en Hout het tweede deel gepubliceerd van „De beschikbaarheid van hout”, een studie die is uitgevoerd op verzoek van de minister van Economische Zaken. Doel is het geven van een inzicht in structurele ontwikkelingen op de wereldhoutmarkt en hun consequenties voor de EG in het algemeen en voor ons land in het bijzonder. Dit Bos en Hout Bericht geeft een overzicht van de samenvatting en de conclusies van dit rapport ¹⁾.

1. Het gaat in deze studie niet in de eerste plaats om de huidige markt noch om conjuncturele situaties, maar om ontwikkelingen die op langere termijn de beschikbaarheid van hout en houtprodukten beïnvloeden. Hout heeft immers een lange produktieduur, en dat vraagt ver vooruitzien. Voor hout dat in de komende decennia nodig is moeten de bomen nu al staan te groeien of binnenkort worden geplant!

2. Nederland is een van de bosarmste onder de rijke landen en per inwoner 's werelds grootste importeur van houtprodukten.

Het verbruik van die produkten blijft voortdurend stijgen (figuur 1). Het totale verbruik was in 1990, uitgedrukt in equivalente hoeveelheden

Figuur 1.

rondhout (r.e.) 17,3 miljoen m³, inclusief papier en karton dat wordt gemaakt van oud papier en karton; zonder dat laatste was het verbruik 14,4 miljoen m³ r.e. De import is nog sterker gegroeid. Deze is opgelopen tot 19 miljoen m³ r.e. in 1990 (waarde 8,6 miljard gulden). De omvang van de ook gestegen uitvoer van hout en houtprodukten in 1990 was 9 miljoen m³ r.e. (waarde 4,6 miljard gulden) waarvan maar liefst 85% papier en karton. Als bij deze cijfers papier en karton, gemaakt uit oud papier, zoveel mogelijk buiten beschouwing worden gelaten, zijn de cijfers voor in- en uitvoer in 1990 respectievelijk 18 en 5 miljoen m³ r.e.

3. Nederland is dus voor zijn verbruik van houtprodukten in wel zeer grote mate afhankelijk is van wat bossen elders in de wereld aan hout kunnen leveren. Dat geldt trouwens, Portugal uitgezonderd, voor elk EG-land, zij het niet in dezelfde mate. Het deficit van de EG als geheel is bijna 50%. Zij is de grootste netto-importeur van hout en houtprodukten in de wereld. De EG, maar zeker een land als het onze, dient daarom goed in het oog te houden wat zich elders in de wereld rond bos en hout afspeelt.

4. De belangrijke producenten en tegelijk ook exporteurs van hout en houtprodukten zijn Canada, de USA, Noord-Europa, de Sovjet-Unie en Zuidoost-Azië. Grote importeurs zijn naast de E.G. ook weer de USA, verder Japan, terwijl China snel als zodanig opkomt (figuur 2 en 3).

In dit verband is het ook goed om te kijken naar de ontwikkelingslanden als geheel, omdat daar de houtbehoefte, zoals overal sterk gekoppeld aan de ontwikkeling van welvaart, snel groeit terwijl hun bosareaal onrustbarend vermindert. De Wereldbank voorziet dan ook dat het aantal netto-exporteurs van hout en houtprodukten onder de ontwikkelingslanden zal teruglopen van 30 nu naar 10 in het jaar 2000.

5. Canada, na Rusland het bosrijkste land, heeft in de wereld een leidende positie als exporteur van houtprodukten.

Dat is sterk bevorderd doordat de provinciale overheden, die meer dan 80% van al het Canadese bos bezitten, de prijzen van rondhout laag houden. De houtkap is wel gelimiteerd. De provinciale overheden stellen de maximaal mogelijke jaarlijkse oogst vast via de zogenaamde AAC

¹⁾ H.A. van der Meiden, De beschikbaarheid van hout, 3e geheel herziene druk, deel II: „Bos en Hout per land en gebied”. Te bestellen bij SBH, Wageningen, door overmaking van fl 95,- op rekeningnummer 48.64.72.736, ABN*AMRO, Wageningen, Giro van de bank: 837570. Deel I, „Bos en hout wereldwijd”, verschenen in 1990 is eveneens te bestellen ad fl 55,-

(Allowable Annual Cut), er op gebaseerd dat ook in de verdere toekomst voldoende hout beschikbaar moet zijn. Gelet op de AAC is in Canada bij naalddhout nauwelijks nog enige opvoering van de oogst mogelijk, wel bij loofhout. Men verwacht verder dat de oogst in bepaalde gebieden sterk zal teruglopen onder druk van natuur- en milieu-organisaties. Men verwacht daardoor in de negentiger jaren houtvoorzieningsproblemen. Een groot probleem voor de beschikbaarheid van hout in de verdere toekomst ontstaat doordat het Canadese bosbeheer in het verleden op de kapvlakten veel te weinig hoogwaardig jong bos heeft aangelegd. Dat moet worden ingehaald. De verwachting is dat de kunstmatig laag gehouden houtprijzen omhoog zullen moeten om de grote investeringen waarvoor de Canadese bosbouw staat te kunnen financieren. Mede door deze problemen is het beleid van overheid en industrie er op gericht zoveel mogelijk houtproducten met een hoge toegevoegde waarde te gaan exporteren.

6. De USA hebben minder bos dan de Sovjet-Unie en Canada, maar produceren wel het meeste hout. Desondanks is er sprake van een netto-import, want de USA zijn ook verreweg de grootste verbruiker van houtproducten in de wereld.

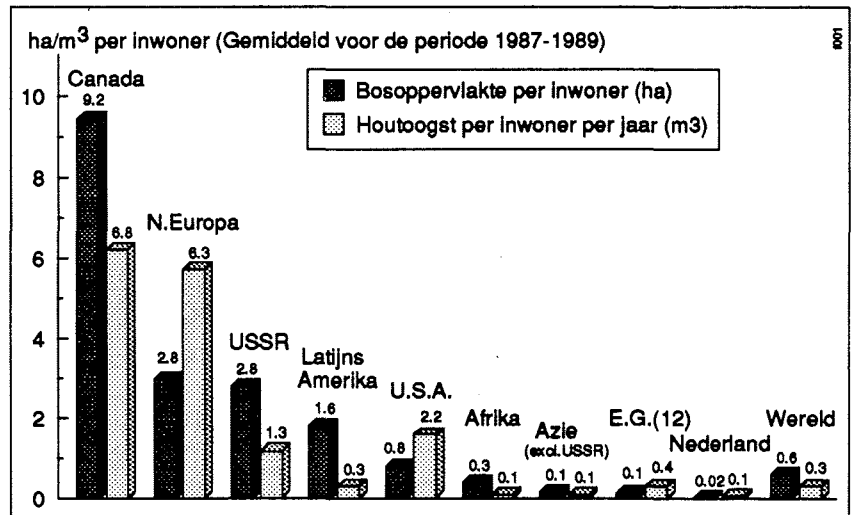
Wat de oogst betreft geldt hetzelfde als voor Canada: de grens van de oogst van naalddhout is zeer nabij, bij loofhout kan de oogst nog worden opgevoerd. Ook in de USA ondervindt de oogst sterk remmende invloeden vanuit natuur- en milieubelangen, het meest in de Westelijk staten en vooral in federale bossen. In de komende decennia houdt men rekening met een stijgende invoerbehoefte.

7. Noord-Europa is een van de belangrijke netto-exporteurs van houtproducten in de wereld. Zijn aandeel in de totale export in de wereld is in de laatste 25 jaar echter sterk afgenomen en daalt nog steeds.

Ten behoeve van de export van houtproducten moeten de Noordepese landen echter aanzienlijke hoeveelheden ruw hout invoeren (1987-'89 gemiddeld 14 miljoen m³), vooral voor de pulpindustrie. Toch is er momenteel, gezien de bijgroei van het bos, wel ruimte om de eigen oogst met 10 à 15 miljoen m³ op te voeren. De toekomst van de houtmarkt van Noord-Europa wordt sterk bepaald door de mate waarin dat ook werkelijk gebeurt.

8. De consequenties die de recente ontwikkelingen in de voormalige Sovjet-Unie voor de bos- en houtsector hebben zijn momenteel niet te beoordelen. Het is het land met het meeste bos in de wereld, met problemen bij de houtoogst en met een relatief geringe export van houtproducten.

Het bos is zeer ongelijk over de verschillende republieken verdeeld. Veel bos is niet exploitabel in verband met klimaat, ecologische factoren en logistieke problemen. De oogstplanning wordt (werd?) centraal opgesteld; er was echter steeds sprake van te hoge oogstquota wat in bepaalde delen van het land tot slinkende staande houtvoorraden leidde. In grote delen van Europees

Figuur 2. Bosoppervlakte en houtoogst (exclusief brandhout) per inwoner.

Rusland maar ook in het Aziatische deel van het land is sprake van langdurige overkap. De oogstverliezen zijn zeer hoog, vooral in Siberië en het Verre Oosten. De binnenlandse markt vraagt meer dan er wordt geproduceerd, vooral in het geval van papier en karton. Export is echter een noodzaak in verband met de deviezenpositie van het land. Het beleid van de overheid is gericht op opvoering van houtoogst en bosverjonging en op intensivering van de houtverwerking. In de Sovjet-Unie ontstaat toenemend verzet van milieugroepen en publiciteitsmedia tegen te drastische houtkap en tegen ontwatering en bemesting van bossen.

9. Zuidoost-Azië is de vierde netto-exporteur in de wereld, maar die positie wordt bedreigd door een snelle achteruitgang van het commercieel exploitabele bosareaal.

Belangrijkste oorzaken daarvan zijn zwerflandbouw (50%) en omzetting in permanente landbouwgrond, maar ook de oogst van commercieel aantrekkelijke houtsoorten.

Indonesië heeft na Brazilië het meeste tropische regenbos. De overheid maakt zich grote zorgen over de toekomstige houtvoorziening, reden waarom zij zich beijvert een bosbeheer tot stand te brengen waarbij duurzaam hout wordt geproduceerd.

In Maleisië hebben recente onderzoeken tot de conclusie geleid dat het land veel meer kapt dan voor een duurzame productie verantwoord is. De regering is zeer bezorgd over de situatie en stelde exportquota en exporthellingen in.

De Filippijnen, waar 85% van de houtproductie brandhout is, zag het grootste deel van zijn bossen verdwijnen, vooral door de zwerflandbouw. Al in 1995 dreigt een tekort aan hout voor de eigen industrie van bijna 1 miljoen m³. De genoemde landen voeren een exportbeleid dat erop is gericht meer toegevoegde waarde in eigen land te houden. Mede in verband daarmee hebben de regeringen exportverboden of -beperkingen voor rondhout en bepaalde houtproducten ingesteld. Alleen Sarawak voert nog massaal rondhout uit, vrijwel alleen naar Oost-Azië.

10. *Brazilië is een van de drie landen die nogal eens worden genoemd als toekomstige grote leveranciers van hout en houtprodukten; de andere twee zijn Chili en Nieuw-Zeeland. Hier past echter relativering.*

Inderdaad zijn ze netto-exporteurs geworden dankzij de aanleg van grote oppervlakten snelgroeiende beplantingen, maar het effect op de wereldmarkt als totaal is zeer beperkt en zal hoogstwaarschijnlijk beperkt blijven.

Brazilië heeft in de afgelopen decennia 6 miljoen ha houtplantages aangelegd, waarvan bijna 4 miljoen ha industrieel bruikbaar hout leveren. De oogst wordt geheel in eigen land verwerkt. De export van pulp is snel gestegen maar sinds 1980 constant gebleven, krap 4% van de totale pulpexport in de wereld.

Of de aanplant van snelgroeiende bossen verder ontwikkeld zal worden (waarvoor de mogelijkheden zeker aanwezig zijn), is sterk afhankelijk van subsidies en fiscale faciliteiten van de regering.

Het laatste geldt ook voor *Chili*. Dankzij forse steun door de regering is daar sinds de 30er jaren 1,4 miljoen ha snelgroeiende bossen aangelegd, hoofdzakelijk *Pinus radiata*. De oogst zal nog verder oplopen tot het eind van deze eeuw. De export van hout en houtprodukten is krap 1,5 % van de totale export in de wereld. Men verwacht dat die uitvoer steeds meer uit produkten met een hogere toegevoegde waarde zal gaan bestaan.

Nieuw-Zeeland heeft sinds de 30er jaren 1,1 miljoen ha snelgroeiend bos (*Pinus radiata*) aangelegd, waarvan de helft staatsbos. De oogst zal naar verwachting nog oplopen. De export van hout en houtprodukten is minder dan 1% van het wereldtotaal, en gaat vrijwel volledig naar Oost-Azië.

Recent heeft de regering besloten al haar snelgroeiende beplantingen te verkopen onder zeer makkelijke voorwaarden, zoals geen verplichting tot herbebossing. De bossen zijn onder andere aan Japanse bedrijven verkocht.

Men verwacht niet een belangrijke uitbreiding van het areaal snelgroeiende beplantingen.

11. *Japan is een van de grootste netto-importeurs van hout en houtprodukten in de wereld.*

Gedurende de tweede wereldoorlog heeft het een excessief beroep op zijn eigen bossen gedaan, een van de redenen waarom het nu veel hout moet invoeren. Japan is verreweg 's werelds grootste importeur van ruw hout, zowel rondhout als chips; deze invoer gaat steeds meer problemen geven, onder meer doordat de producenten de uitvoer verbieden. Japan doet veel aan herbebossing met produktieve soorten, gericht op een dekking van 60% van de behoefte aan houtprodukten (nu 25%) in de loop van de volgende eeuw. Toch zal het ook in de toekomst zeer nadrukkelijk op de wereldmarkt van hout en houtprodukten aanwezig zijn.

12. *De EG in zijn geheel is met een jaarlijkse oogst van 140 miljoen m³ (waarvan Nederland 0,8%) een grote houtproducent, slechts 20% minder dan Canada. Desondanks heeft zij een deficit aan hout en houtprodukten dat bijna de helft van het verbruik bedraagt.*

Er is volgens de officiële statistieken nauwelijks ruimte voor uitbreiding van de oogst, maar recente berichten duiden er op dat in ieder geval in enkele landen de bijgroei van de bossen hoger is dan werd aangenomen, zodat enige opvoering van de oogst mogelijk is, zij het dat niet duidelijk is op welke termijn.

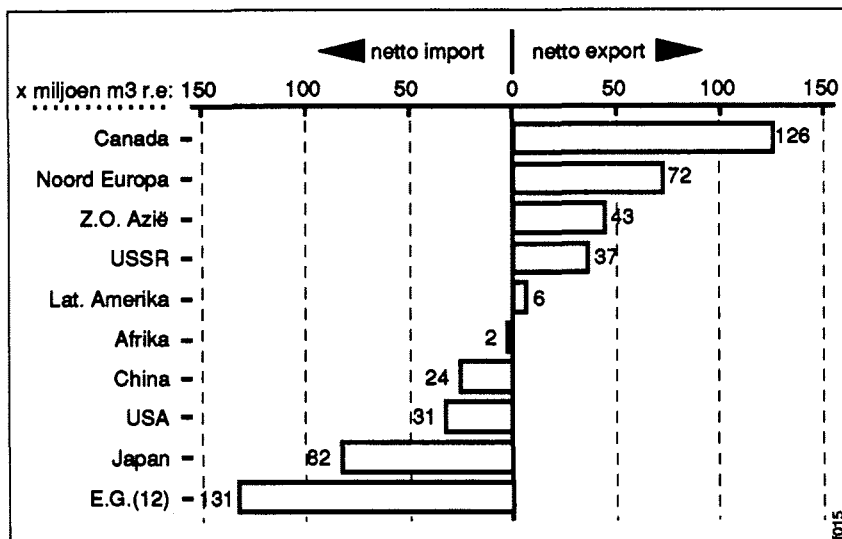
Een zwakke plek in de houtvoorziening van de EG is het ontbreken van een communautair bosbouwbeleid. Bospolitiek en houtproductiebeleid zijn nog steeds een nationale zaak, hoewel de Europese Commissie, gesteund door belangrijke delen van het communautair georganiseerde bedrijfsleven, wel een communautaire strategie op papier heeft staan. Binnen de EG groeit evenwel het besef dat zij, als verreweg de grootste netto-importeur van houtprodukten, moet zorgen voor opvoering van de houtproductie, zowel door de productiviteit in de bestaande bossen te verhogen als door uitbreiding van het bosareaal.

13. *Wie zich bezig houdt met de beschikbaarheid van hout in de wereld, zal ook goed moeten letten op wat er met bos en hout in de ontwikkelingslanden gebeurt. Hun verbruik van houtprodukten, sterk gekoppeld aan het welvaartsniveau, neemt sterk toe. Hun bosareaal evenwel gaat in een snel tempo achteruit.*

Momenteel hebben ze in vergelijking met de ontwikkelde landen driemaal zoveel inwoners, maar per inwoner slechts een-derde van het bosareaal en niet meer dan een-twaalfde van het verbruik van houtprodukten, brandhout uitgezonderd. Maar brandhout blijft voor verreweg het grootste deel van de Derde Wereld onverminderd de belangrijkste energiebron, en komt onder meer om deze reden niet grootschalig als grondstof voor houtprodukten in aanmerking.

De ontwikkelingslanden in totaal hebben sinds kort een geringe maar wel toenemende netto-import van hout en houtprodukten. Verwacht moet worden dat ook in de verdere toekomst hun behoefte aan hout veel sneller zal groeien dan de beschikbaarheid daarvan. De herbebossing, ook de aanleg van nieuwe snelgroeiende beplantingen, verloopt veel te langzaam. Het lijkt dan ook

Figuur 3.
Neto-export en netto-import van hout en houtprodukten (gemiddelde van de periode 1987 - 1989)

onontkoombaar dat de ontwikkelingslanden steeds meer een beroep gaan doen op wat elders in de wereld wordt geproduceerd. De hele wereld heeft er daarom belang bij dat zij op de kortst mogelijke termijn hun bossen zo beheren dat deze een duurzame opbrengst leveren en dat ze in een veel sneller tempo dan tot dusverre snelgroeiende bossen aanleggen. Daarvoor is hulp nodig.

14. Enkele algemene conclusies.

a. Wat in de tweede druk van "De beschikbaarheid van hout" (1986) is geconcludeerd geldt nog altijd onverkort en zelfs in versterkte mate, namelijk

- dat de houtbehoefte continu toeneemt terwijl het bosareaal voortdurend sterk achteruitgaat,
- dat belangrijke netto-exporteurs de grenzen van een verantwoorde houtoogst, *bepaald door de bijgroei van hun bossen*, dicht zijn genaderd of die al hebben overschreden,
- dat de ontwikkelingslanden, inmiddels in hun totaliteit netto-importeur geworden, een toenemend beroep moeten doen op houtbronnen elders in de wereld,
- dat steeds minder landen belangrijke netto-exporteur van hout en houtprodukten zijn en dat daarmee een dominerende rol op de wereldhoutmarkt voor slechts enkelingen is weggelegd,
- dat de export steeds meer uit produkten met een hogere toegevoegde waarde zal bestaan en in de richting gaat van de export van eindprodukten,
- en dat de invloed van overheden op de houtproductie en de markten van houtprodukten blijft groeien, ook via protectionistische maatregelen.

Daarnaast is overal in de wereld, juist ook in belangrijke houtproductiegebieden, sprake van een steeds groeiende invloed van natuur- en milieubelangen op de bosbouw, vaak met een negatief effect op zowel de huidige houtoogst als op de toekomstige houtproductie.

b. In hoeverre de hiervoor geschetste situatie zich zal uiten in een structurele verhoging van houtprijzen is afhankelijk van een aantal factoren, zoals:

- de concurrentiepositie van hout ten opzichte van andere materialen;
- de mogelijkheid om, bij prijsstijging, in nu niet exploitabele bosgebieden hout te gaan oogsten;
- de bereidheid van bouseigenaren om bij stijgende prijzen zich in hun bosbeheer te blijven richten op duurzaamheid van de houtoogst en het bos dus niet te „overkappen” (theoretisch zou men kunnen doorkappen tot het bos verdwenen is of aanzienlijk aan productiviteit heeft verloren);
- het bos- en houtmarktbeleid van regeringen; in hoeverre zijn zij bijvoorbeeld geneigd om de concurrentiepositie van de nationale houtverwerkende industrie te bevorderen door kunstmatig lage rondhoutprijzen (zoals Canada) of door exportverboden voor rondhout (zoals Indonesië);

– de organisatie van de houtmarkt, zowel aan de vraag- als aan de aanbodkant.

c. Naast een nog grotere inzet van oud papier en een streven naar een maximaal hergebruik van "oud hout" is opvoering van het houtproductiepotentieel in de wereld een absolute noodzaak. Dat geldt zeker niet alleen voor de ontwikkelingslanden. Ook de industrielanden die, met Nederland in de eerste linie, veel van hun bossen in het verleden hebben opgeruimd, moeten het bosareaal uitbreiden om in hun toekomstige houtbehoefte redelijk te kunnen voorzien. Verder zullen zij hun ontwikkelingshulp meer dan tot nu toe moeten richten op het tot stand brengen van een goed, op een duurzame houtopbrengst gericht bosbeheer in de ontwikkelingslanden. Dit vraagt enorme investeringen, niet alleen in de bosbouw maar ook in de houtverwerkende industrie.

d. De eerder genoemde invloed van de natuur- en milieubelangen op bosbouw, houtproductie en houtoogst zal blijven groeien en vraagt een veel betere voorlichting en public relations van de kant van de bosbouw en de bij houtproductie betrokken belangen, dit terwille van een reële discussie over de betekenis van bos als houtproducent.

e. Zowel in de EG als op nationaal niveau is een sterke bospolitiek nodig als basis voor een houtproductie- en houtvoorzieningsbeleid. Dat vraagt een goede coördinatie met zowel het landbouw- als het milieubeleid. De noodzakelijke bosuitbreiding zal immers op landbouwgronden plaats moeten vinden en is ook uit milieuoverwegingen van groot belang. De milieupolitiek houdt zich voorts intensief met het gebruik van grondstoffen bezig, ook met hout en daarmee concurrerende produkten, en kan door bepaalde maatregelen de markten van hout en houtprodukten sterk beïnvloeden.

15. Het door de Nederlandse regering in het Meerjarenplan Bosbouw vastgelegde beleid met betrekking tot de houtproductie is een behoorlijke stap in de richting van een verbetering van de Nederlandse houtvoorziening uit eigen bronnen. Maar ook bij volledige realisering zijn de voorgenomen maatregelen niet toereikend om het doel van het beleid, een dekking van 25% van de houtbehoefte, te realiseren.

Dat vraagt een extra aanleg van nieuwe bossen in een omvang van 80.000 ha bij gelijkblijvend hoofdelijk verbruik van houtprodukten en van 200.000 ha bij een doorzettende groei van dat verbruik.

Ir. H.A. van der Meiden

Stichting Bos en Hout ©
Bosrandweg 5, Postbus 253
6700 AG Wageningen
Tel. 08370-24666

The logo for Stichting Bos en Hout (SBH) consists of the letters 'S', 'B', and 'H' in a bold, stylized, blocky font. The letters are arranged horizontally and are closely spaced.